

Радченко Я. М., Шевченко Т. М.,
студенти,

Юридичний інститут,

Національний авіаційний університет, м. Київ

Науковий керівник: Білоусов В. М., старший викладач

ЩОДО ДЕЯКИХ ПРАВОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ШИКАНИ В ТРАНСПОРТНІЙ СФЕРІ

До прийняття у 2003 році Цивільного кодексу України категорія шикани не була відома вітчизняному законодавству. Так, радянський законодавець замість терміну "зловживання правом" використовував "здійснення права всупереч із його призначенням" (ст. 5 Цивільного кодексу Української РСР 1963 р.). Соціальне значення, якщо воно прямо не визначалося відповідною нормою, встановлювалося методом тлумачення даної норми шляхом її співвіднесення із загальними принципами права. У загальному вигляді заборону зловживання правом встановлювала ст. 37 Конституції Української РСР 1978 р., згідно із якою використання громадянами прав і свобод не повинно було спричинити шкоди інтересам суспільства та держави, правам інших громадян [1].

Юридичне закріплення шикани стало результатом тих змін, які відбулися в суспільстві і державі в останнє десятиліття. Так, вперше, з урахуванням нових економічних реалій, фізичним і юридичним особам була надана можливість набувати і здійснювати цивільні права на свій розсуд, тобто своєю волею і згідно своєму інтересу. Однак це зовсім не означає, що така можливість є безмежною. Використання цілого ряду способів, засобів і цілей у процесі здійснення права може бути визнана неприйнятною в силу того, що тягне заподіяння шкоди іншим особам. Тому законодавцем і були встановлені певні межі власного розсуду суб'єктів цивільного права при здійсненні ними своїх прав, перехід за які заборонений і розглядається як зловживання правом. Однією з форм прояву останнього виступає користування правами, здійснюване з метою заподіяння шкоди іншим особам. Така форма зловживання правом і позначається терміном шикана [2].

Розглядаючи юридичну природу даного феномена відносно

сфери транспорту, на нашу думку, варто розпочати із аналізу ст. 13 Цивільного кодексу України (надалі – ЦК України), яка встановлює загальну заборону на дії громадян та юридичних осіб, що здійснюються із наміром спричинити шкоду іншій особі, а також зловживання правом в інших формах. Так, згідно із пп. 1-5 ст. 13 ЦК України, цивільні права особа здійснює у межах, наданих їй договором або актами цивільного законодавства. При здійсненні своїх прав особа є зобов'язаною утримуватися від дій, які могли б порушити права інших осіб, завдати шкоди довкіллю або культурній спадщині. Не допускаються дії особи, що вчиняються із наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах. При здійсненні цивільних прав особа повинна додержуватися моральних засад суспільства. Не допускається використання цивільних прав з метою неправомірного обмеження конкуренції, зловживання монопольним становищем на ринку, а також недобросовісна конкуренція.

У цивілістичній науці найбільш розповсюдженою є точка зору професора В. П. Грібанова, який зазначає, що зловживання правом є особливим видом цивільного правопорушення, яке здійснюється уповноваженою особою при здійсненні належного їй права, пов'язаного із використанням недозволених конкретних форм у рамках дозволеного їй законом загального типу поведінки [1].

Смельянов В. І. визначає "зловживання цивільним правом" як порушення уповноваженою особою встановленого договором або законом обов'язку здійснювати суб'єктивне цивільне право в інтересах іншої особи. Наприклад, відмова в завантаженні багажу без наявності на то відповідної обставини.

На думку Білих В. С., категорія "зловживання цивільним правом" має наступні основні ознаки (властивості). По-перше, під зловживанням правом у буквальному сенсі слова необхідно розуміти "застосування заради зла", тобто дію (бездіяльність), яка реалізується із використанням деякого засобу. Наявність такого засобу є обов'язковою ознакою, яка відмежовує зловживання від інших шкідливих дій. В якості такого засобу виступає право, тобто зловживання передбачає застосування на шкоду не предметів (суб'єктів матеріального світу), а суб'єктивного права.

По-друге, зловживати можна лише своїм, а не чужим правом.

При зловживанні цивільними права уповноважений суб'єкт допускає недозволене використання свого права, але при цьому спирається на суб'єктивне право.

По-третє, зловживання правом пов'язується не зі змістом суб'єктивного права, а із його існуванням. Відомо, що суб'єктивне цивільне право є мірою дозволеної поведінки уповноваженої особи. Ця міра становить сукупність повноважень, якими наділяється особа в силу закону, інших правових актів і договору. Таким чином, зловживання правом відбувається в процесі реалізації права, і тому завжди носить вольовий характер.

По-четверте, про зловживання правом можна говорити лише тоді, коли уповноважений суб'єкт, діючи в рамках належного йому суб'єктивного права, використовує такі форми його реалізації, які виходять за встановлені законом рамки здійснення права. Частіше за все межі здійснення цивільних прав зводяться лише до проблеми існування права у відповідності із його призначенням.

По-п'яте, будучи цивільним правопорушенням, зловживання правом являє собою протиправну та винну поведінку. Суб'єктивна сторона зловживань може виражатися в формі прямого чи опосередкованого умислу або необережності. У реальній дійсності умисне зловживання особою своїми правами зустрічається частіше [1].

Прикладом шикани у транспортній сфері може бути постанова Пленуму Вищого Арбітражного Суду Російської Федерації від 6 жовтня 2005 р. N 30, де суд роз'яснив, що при виявленні невідповідності оголошеної вантажовідправником вартості вантажу його дійсної вартості арбітражний суд може розглянути питання про можливість кваліфікації дій вантажовідправника за пред'явлення перевізникові вимоги, заснованої на оголошеній вартості вантажу, як зловживання правом (ст. 10 ЦК Російської Федерації).

Отже, узагальнюючи вищезазначене, можна стверджувати, що такий феномен як шикана зустрічається й у вчиненні протиправних дій відносно певної особи в сфері транспорту.

Література

1. Кирилюк Д. Категорія "зловживання цивільним правом" в Україні та за кордоном: питання теорії і практики / Д. Кирилюк

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2143>.

2. Яценко Т. С. Шикана как правовая категория в гражданском праве / Т. С. Яценко // Автореф. канд. юрид. наук... специализация 12.00.03 – Гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/shikana-kak-pravovaya-kategoriya-v-grazhdanskom-prave#ixzz2fL0pob68>.

УДК 347.453:629.73 (043.2)

Редько А. М.,

студент,

Юридичний інститут,

Національний авіаційний університет, м. Київ

Науковий керівник: Білоусов В. М., старший викладач

ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ НАЙМУ (ОРЕНДИ) ЦИВІЛЬНОГО ПОВІТРЯНОГО СУДНА

У зв'язку з розвитком авіації в Україні та розвитком авіаційної безпеки в світі все більше зростають способи та межі використання авіації. У вересні 2013 року (19.09.2013 р.) Україна отримала 1 категорію FAA (FAA – Федеральна Авіаційна Адміністрація США). Ця категорія надає право українським авіаперевізникам збільшити географію польотів та уникати додаткових обмежень і перевірок з боку США. Цей факт свідчить про розвиток цивільної авіації та її безпеки в цілому, але нажалі не всі повітряні судна України та їх екіпаж відповідають національним і міжнародним стандартам, а купівля і обслуговування повітряного судна може потребувати значних фінансових та ін. ресурсів. Саме тому, з розвитком суспільства і держав, договір найму (оренди) повітряного судна набуває все більшої актуальності.

У Повітряному кодексі України під поняттям "цивільне повітряне судно" розуміється повітряне судно, що не належить до державних повітряних суден, а виходячи з цього визначення цивільне повітряне судно – це судно, яке використовується для за-